

Ключевые слова: производственная практика, стажировка, дипломная работа, подготовка инженерно-технических кадров, высшие учебные заведения.

Fedosova I.V.

**PRODUCTION PRACTICE AND TRAINING IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS
OF ENGINEERING AND TECHNICAL EDUCATION (20-30S OF XX CENTURY)**

Organization of production practice and training in higher engineering and technical education institutions in Ukraine in 20-30s of XX century was studied; organizational and methodological aspects of Commission activity as for practice and training were characterized; features of keeping and presentation the reporting materials for the awarding of the appropriate qualification were revealed; shortcomings in organization and conduction of production practice and training were determined; its value as components of professional training of engineering and technical staff was explained.

Key words: productive practice, training, qualification project, training of engineering and technical stuff, higher education institutions.

УДК 37.013

Швецова І.В.

**ПРОБЛЕМА ВИХОВАННЯ ЛЮДИНИ В ЛЮДИНІ
У ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ К.Д.УШИНСЬКОГО**

У статті розглянуто питання виховання людини в людині у педагогічній спадщині К. Д. Ушинського та визначено актуальні підходи для втілення в практиці роботи сучасних закладів освіти.

Ключові слова: взаємини вихователя і вихованця, сімейне виховання, родинні відносини.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Проблема виховання людської особистості як найбільшої цінності його душі належить до числа важливих проблем сучасної педагогічної науки. Її актуальність зумовлена гостротою стану моральності в українському суспільстві, зокрема, у багатьох наших сучасників спостерігається поверхове і пасивне ставлення до іншої особистості, відсутність людяності, невміння поводитися в суспільстві. “Спрага грошей, невір’я в добро, відсутність моральних правил, духовна вбогість, презирство до думки, байдужість до суспільного блага, поблажливість до порушення законів честі... – ось вороги виховання, з якими покликане суспільство боротися”, – писав К. Д. Ушинський [1, с. 164]. Ці думки педагога актуальні й у наші дні, а його праці є надійними помічниками у вихованні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв’язання даної проблеми. Педагогічні ідеї К.Д.Ушинського поділяли і розвивали на Україні – М. Корф, Х. Алчевська, С. Русова, Г. Ващенко та ін. Основні напрями його життєдіяльності та педагогічної спадщини досліджували такі провідні вчені: П. Блонський, А. Боднар, М. Гончаров, Г. Костюк, А. Макаренко, М. Рибаківа, В. Сухомлинський та ін.

На сучасному етапі науковці також розвивають педагогічні положення, започатковані К.Ушинським, використовуючи їх у своїх працях та втілюючи у методичні посібники: Л. Артемова, А. Богуш, Т. Котик, О. Проскура, О. Савченко, О. Сухомлинська та ін.

Мета статті – проаналізувати погляди К. Ушинського на проблему виховання людини в людині та виокремити актуальні підходи для втілення в практику роботи сучасних закладів освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливе місце у своїй системі виховання К.Д.Ушинський відводив формуванню у молоді високих моральних якостей, або, як він

висловлювався, вихованню “людини в людині” [2, с. 91]. Поняття “вихованої людини, – писав Ушинський, – дуже широке. Іноді добре вихованою людиною звать того, хто вмiє гарно розмовляти іноземними мовами, підтримувати розмову у вітальні. Щодо виховання жінок: вихована дівчина повинна співати, під лагідною усмішкою приховувати найнелагідніші порухи душі” [2, с. 92]. Засуджуючи таке виховання, К.Д.Ушинський цим самим привертав увагу суспільства і насамперед педагогів до його антинародного, егоїстичного за своєю суттю характеру. Педагог стверджує, що виховання повинно бути спрямоване на подолання в людей негативних рис характеру і поведінки та на формування в них почуття добра. “Виховання, – писав автор, – повинно просвітити свідомість людини, щоб перед її очима лежав ясний шлях добра”, любові до людей, до народу [2, с. 92].

Немає такого серця, в якому не було б безкорисливих добрих поривань, і завдання виховання – знайти та відповідно спрямувати. Ці поривання пов’язані з любов’ю до свого народу, і ця любов “дає вихованню надійний ключ до серця людини і могутню опору для боротьби з її поганими природними, особистими, сімейними і родовими нахилами” [2, с. 92].

Педагог розглядав школу як “організм суспільного виховання”, але головну роль відводив учителю-вихователю. К. Ушинський зазначає, що “у вихованні все повинно ґрунтуватися на особі вихователя, тому що виховна сила виливається тільки з живого джерела людської особистості. Ніякі статuti і програми, ніякий штучний організм закладу, хоч би як хитро він був придуманий, не можна замінити особистості в справі виховання. Тільки особистість може діяти на розвиток і визначення особистості, тільки характером можна формувати характер. Причини такого морального магнетизування приховані глибокого в природі людини” [2, с.39].

Педагогічну діяльність К. Ушинський відносив до числа найскладніших мистецтв. Так, добрим вихователем може бути людина, яка має “покликання, охоту і здібність до своєї діяльності”. У виховному мистецтві, крім освіченості і моральної досконалості вчителя, він надавав великого значення емоційному ставленню педагога до дитини як предмета виховання і до виховної діяльності взагалі. Педагог говорить про дуже важливу властивість емоцій, а саме: в процесі спілкування вони можуть легко передаватися від однієї людини до іншої. Добрі почуття однієї людини викликають такі ж самі почуття в іншій. Дитина ж особливо легко піддається емоційному впливові вихователя, тому у взаєминах з нею, хоч би як вона була не зіпсована, вчитель повинен показати любов і довіру.

Одним із негативних почуттів, що руйнує добрі взаємини вихователя з вихованцями, є ненависть до вчителя, образа на нього. Діти не люблять тих вихователів, від яких вони не почують схвалення або визнання того, що добре зроблено, а також учителів безтактних, які принижують почуття власної гідності вихованця, переслідують систематичними насмішками і незаслуженими зауваженнями, хвалять одного учня, протиставляючи його іншим.

Оскільки взаємини вихователя з вихованцями є джерелом різноманітних почуттів, які, в свою чергу, впливають на розвиток особистості, то дитину слід включати не в будь-які взаємини, а тільки в такі, що сприяють формуванню саме бажаних якостей [2].

К. Ушинський обґрунтовує необхідність виховання громадянина через єдність суспільства й особи. Розвитком людини він називає той процес, завдяки якому вона все більше “наближається до своєї людської сутності, до свого людського призначення, більше і більше усвідомлює його і виражає це усвідомлення в своїх діях” [1, с.161].

Педагог приділяв багато уваги проблемам морального виховання. Так, у статті “Про моральний елемент у російському вихованні” (1860) завдання морального розвитку особистості К. Ушинський визначав як формування в дітей загальнолюдських і національних рис характеру, головними серед яких вважав почуття власної гідності, гуманність, скромність і правдивість, працьовитість і дисциплінованість, твердий характер і воля, почуття громадського обов’язку, повага до народу. Питання формування моральних якостей особистості він тісно пов’язував з православною християнською релігією. До дієвих педагогічних засобів морально-духовного виховання відносив особистий приклад учителя й

батьків, педагогічний такт, переконання, заходи попередження, заохочення й покарання (крім тілесних), педагогічно доцільний режим.

Найголовнішим шляхом людського виховання педагог уважав переконання. К. Ушинський детально зупинявся на тому, в яких випадках переконання приносить користь, а в яких шкоду. Зайве моралізування, читання дітям нотацій зрештою їм набридають і можуть дати протилежний результат [2]. Отже, цей метод морального виховання, як і багато інших, батьки повинні застосовувати дуже обережно.

У педагогічній спадщині педагога К.Д.Ушинського значне місце посідають питання сім'ї і сімейного виховання. Погляди педагога на родинне виховання формувались на ґрунті великої поваги до людей, на вивченні і використанні досвіду народного виховання.

Говорячи про важливу роль сім'ї у вихованні дітей, К.Д.Ушинський підкреслював важливість доброзичливих взаємин між батьками й дітьми, дружби, любові, взаємної поваги між ними. Отже, батьки є для своїх дітей завжди і в усьому взірцем – вони повинні бути винятково тактовними, справедливими, щирими, чесними, витриманими. Адже діти люблять наслідувати дорослих.

Найкращою вихователькою в родині К.Д.Ушинський вважав матір. Багато сторінок у своїх творах видатний педагог присвятив жінці, матері-виховательці. Основи людського характеру закладаються в перші роки життя, коли дитина перебуває під безпосереднім впливом матері, отже й формування характеру дитини багато в чому залежить насамперед від неї [2]. Для того щоб допомогти матері у вихованні, К. Ушинський написав підручник "Рідне слово"(1861), "Дитячий світ" (1861) не тільки для шкіл, а й для навчання в сім'ї.

Педагог висловив багато цікавих думок і з приводу того, як же саме треба виховувати дітей в сім'ї. К. Ушинський уважав, що батьки повинні добре знати своїх дітей, їхні можливості і нахили. Моральне виховання є провідним в усій системі формування особистості. Тому діти повинні дбати не тільки про те, щоб давати дітям знання, а й про формування в них високих моральних якостей.

К. Ушинський звертає увагу батьків і на необхідність виховувати у дітей з раннього віку міцні, сталі навички. У творі "Людина як предмет виховання"(1868) підкреслюється велике практичне значення виховання добрих навичок. К. Ушинський називає їх моральним капіталом, який безнастанно зростає, і процентами від якого людина користується все життя. Педагог зазначає, що це треба робити не механічно, а поступово, шляхом систематичних вправ, з урахуванням вікових особливостей дітей. Особливу увагу батьків К.Ушинський звертає на виховання у дітей навичок культурної поведінки. Однак, виховуючи у дітей ці навички, педагог радив стежити за тим, щоб моральні правила, ставши значною нормою поведінки дитини, не приглушували живої душі, щирості й безпосередності [2].

Виходячи з вищенаведеного, а саме аналізу поглядів К. Ушинського стосовно проблеми виховання "людини в людині", спрямованої на подолання негативних рис характеру і формування почуття добра, чуйності, поваги до людини нами було визначено актуальні підходи для втілення в практику роботи сучасних закладів освіти: знаходити безкорисливі добрі поривання у серці вихованця (любов до людей) та відповідно спрямовувати їх; враховувати важливість емоційного впливу вихователя на почуття іншої людини через ставлення до дитини з любов'ю, довірою, з визнанням її власної гідності; дієвими можуть бути такі педагогічні засоби, як приклад батьків та вчителів, педагогічний такт, переконання, застосування заходів попередження; у ході сімейного виховання необхідним шляхом є розвиток добрих навичок, поступово, шляхом систематичних вправ.

Висновки. Аналіз творчої спадщини К. Ушинського переконує у тому, що важливість гуманістичних ідей, цінності православної моральності, сприяють створенню комплексного активного характеру виховної взаємодії вчителя й учня, впливу родинного виховання на формування моральних якостей в людині.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори: В 2-х. т. Пер. з рос. / Редкол.: В.М. Столетов (голова) та інші. Т. 1. Теоретичні проблеми педагогіки / Склав і підгот. до друку Е.Д. Днепров; За ред., О. І. Пискунова (відп. ред.) та інших. – К.: Рад. школа, 1983. – 488 с.
2. Педагогічні ідеї К. Д. Ушинського. Вид. об'єднання "Вища школа". – К. – 1974. – 339с.

Швецова И.В.

ПРОБЛЕМА ВОСПИТАНИЯ ЧЕЛОВЕКА В ЧЕЛОВЕКЕ В ТВОРЧЕСКОМ НАСЛЕДИИ К.Д. УШИНСКОГО

В статье рассмотрены вопросы воспитания человека в человеке в педагогическом наследии К. Д. Ушинского и определены актуальные подходы для воплощения в практике работы современных учебных заведений.

Ключевые слова: взаимоотношения воспитателя и воспитанника, семейное воспитание, семейные отношения.

Shvetsov I.V.

PROBLEM OF EDUCATION RIGHTS IN PERSON IN A CREATIVE HERITAGE K.D. USHINSKOGO

In the article the question of education of man is considered in a man in the pedagogical inheritance of K. D. Ushinskiy and actual approaches are certain for embodiment in practice of work of modern establishments of education.

Key words: mutual relations of educator and pupil, domestic education, domestic relations.